

визначення ступеня, локалізації ризиків та оцінки ефективності управлінських рішень [4, с. 107].

У продовження попередньої думки, наведемо інший погляд на проблему визначення принципів побудови системи управління ризиками на підприємстві. Так, згідно з останнім до таких принципів відносять: комплексний підхід до управління ризиками, який передбачає розгляд не кожного ризику окремо, а сукупності внутрішніх і зовнішніх ризиків; використання показника рівня сукупного ризику, що характеризує вплив усіх внутрішніх і зовнішніх ризиків; здійснення на підприємстві обов'язкових і регулярних процедур ідентифікації, аналізу та контролю різних видів ризиків та інші [5, с. 115–116].

Таким чином, результати проведеного дослідження свідчать про те, що в навчальній та науковій літературі проблема побудови і функціонування системи управління фінансовими ризиками підприємства отримала продуктивне вирішення. Маються на увазі результати досліджень, які полягають у визначенні складу системи управління фінансовими ризиками підприємства, формулюванні принципів її побудови, встановленні вимог до керуючого суб'єкта в системі управління тощо. Результативне вирішення названої вище проблеми в теоретичній площині водночас усуває її в практиці функціонування системи управління фінансовими ризиками підприємства.

Література:

1. Донець Л.І. Економічні ризики та методи їх вимірювання: навч. посіб. / Л.І. Донець. – К.: Центр навч. лі-ри, 2006. – 312 с.
2. Останкова Л.А. Аналіз, моделювання та управління економічними ризиками: навч. посіб. / Л.А. Останкова, Н.Ю. Шевченко. – К.: Центр уч. лі-ри, 2011. – 256 с.
3. Турко М.О. Теоретичні основи управління ризиками підприємства / М.О. Турко // Економіка розвитку. – 2011. – № 4 (60). – С. 85–89.
4. Полякова О.Ю. Основні засади формування комплексу моделей управління фінансовими ризиками підприємства / О.Ю. Полякова, Л.А. Гольцяєва // Бізнес-Інформ. – 2013. – № 6. – С. 106–110.
5. Пілецька С.Т. Управління ризиком при розробці фінансової стратегії підприємства / С.Т. Пілецька // Економічний вісник НГУ. – 2009. – № 2. – С. 115–120.

Віталій РУДАН

Тернопільський національний економічний університет

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Забезпечення ефективного управління ліквідністю банківської системи України з метою досягнення позитивного значення показника вільної ліквідності, активізації кредитування реального сектору та безперебійного виконання банківською системою своїх функцій вимагає від НБУ розробки певної стратегії. Однак, варто зазначити, що стратегічні напрямки управління ліквідністю банківської системи впливають із стратегії грошово-кредитної політики в цілому, а відтак, стратегія управління ліквідністю банківської системи є частиною грошово-кредитної політики. Тому з метою формування вихідних умов для побудови стратегії управління ліквідністю банківської системи необхідно проаналізувати стратегічні орієнтири грошово-кредитної політики України.

Враховуючи стан грошово-кредитного ринку та особливості національної економіки НБУ за період незалежності намагався використати всі відомі монетарні режими, які в період з 1991-1998 роки передбачали таргетування грошової маси, з 1998 до 2014 НБУ де-факто здійснював таргетування валютного курсу, а починаючи з 2014 року, почав активний перехід до інфляційного таргетування (про наміри було оголошено ще у 2001 році). Так, в 2014 році НБУ здійснив спроби впровадження режиму плаваючого обмінного курсу, здійснював кроки щодо «очищення» банківської системи та розробив програмні документи монетарної політики на середньострокову перспективу у вигляді Стратегії монетарної політики на 2016-2010 роки

та Основних засад грошово-кредитної політики на 2015 рік, де чітко зазначена кількісна ціль монетарної політики – рівень інфляції у 2019 році повинен становити 5% +/-1.

Політика Національного банку України в контексті переходу до режиму інфляційного таргетування викликала достатньо багато дискусій в наукових колах пов'язаних, перш за все, з макроекономічними та інституціональними умовами для переходу таргетування інфляції, зокрема: 1) забезпечення високого рівня фінансової стійкості банківської системи; 2) досягнення стабільних темпів економічного зростання; 3) демонополізація економіки і відмова від адміністративного контролю цін; 4) забезпечення збалансованих доходів і витрат бюджету; 5) розвиток внутрішнього споживання та імпортозаміщення; 6) підвищення конкурентних переваг національного виробництва на зовнішніх ринках; 7) забезпечення низького рівня доларизації економіки; 8) забезпечення високого рівня незалежності центрального банку.

Більше того, як показує досвід країн, в яких коефіцієнт відкритості економіки на момент переходу до інфляційного таргетування становив більше 80%, суттєвого позитивного ефекту від такого кроку не спостерігається, а в Чехії та Угорщині коефіцієнт відкритості економіки продовжив зростання. Це свідчить про те, що перехід до інфляційного таргетування в країнах з відкритою економікою є достатньо складним та не зовсім ефективним. Аналізуючи стратегію монетарної політики країн з відкритою економікою, які запровадили режим таргетування інфляції можна зробити висновок, що таргетування інфляції не було єдиним номінальним якорем, деякий час поряд з таргетом інфляції застосовувався режим монетарного таргетування (Філіппіни) та таргетування валютного курсу з режимом керованого плавання (Сербія, Таїланд, Румунія, Вірменія) таким чином намагаючись досягти цінової стабільності та позитивних очікувань економічних агентів. Відтак, фактична відмова, навіть в умовах відсутності достатнього обсягу золотовалютних резервів, від режиму фіксованого курсу в Україні є досить високою платою за перехід до режиму інфляційного таргетування, оскільки девальвація курсу гривні призвела до колосальних збитків в банківській системі (90 млрд. грн.), збитків підприємств, падіння реальних доходів населення тощо.

З іншої сторони, аналізуючи світові фінансово-економічні та банківські кризи, можна зробити висновок, що жоден монетарний режим не убезпечив країну від кризи, чи хоча б пом'якшив їх наслідки. Більше того основними і найбільш затратними антикризовими заходами для держав, які постраждали внаслідок кризи стала не стабілізація інфляції, а підтримка ліквідності банківської системи, націоналізація та реструктуризація.

Необхідність підтримки ліквідності банківської системи, досягнення фінансової стабільності та стимулювання економічного росту вимагало від центральних банків провідних країн світу вжиття нетрадиційних заходів монетарної політики пов'язаних із наданням комерційним банкам необмеженого доступу до ліквідних коштів, фактично прямим викупом активів великих корпорацій та запровадженням різного роду адміністративних обмежень і директивних вимог.

Таким чином, аналізуючи стратегії монетарної політики центральних банків розвинутих країн світу та Національного банку України, а також вжиті ними заходи щодо подолання економічних і банківських криз, можна зробити висновок, що обсяг ліквідності банківської системи повинен стати однією із проміжних цілей монетарної політики, адже саме достатній обсяг ліквідності банківської системи є запорукою економічного зростання. Особливо актуальним є це питання в контексті розробки програмних документів монетарної політики Національного банку України та реформування вітчизняної економіки.

На наш погляд, на сучасному етапі розвитку національної економіки, основною ціллю монетарної та економічної політики повинна бути ціль забезпечення економічного зростання, тобто ключовим макроекономічним показником повинен стати валовий внутрішній продукт. Відтак стратегія монетарної політики повинна базуватися на трьох ключових цілях-таргетах: інфляція, валютний курс та обсяг вільної ліквідності банківської системи. Тому в частині розроблення стратегії монетарної політики важливе місце повинна займати стратегія управління ліквідністю банківської системи України, що вимагає розробки відповідних заходів не тільки грошово-кредитної політики, а й контрольно-наглядової.

Так, в контексті побудови стратегії монетарної політики та стратегії управління ліквідністю банківської системи України необхідним є удосконалення стратегічних програмних документів НБУ (Стратегія монетарної політики, Основні засади грошово-кредитної політики) шляхом встановлення ієрархії цілей монетарної політики у кількісному вираженні. З метою забезпечення гнучкості монетарної політики в умовах нерівноважного розвитку економіки, на наш погляд, ефективним буде встановлення точкових цілей з можливим діапазоном відхилень (табл. 1).

Враховуючи високе значення коефіцієнту відкритості національної економіки (102%), перехід до режиму плаваючого валютного курсу повинен відбуватися поступово з розширенням коридору відхилень курсу, тобто певний час необхідно вдатися до режиму керованого плавання з метою стабілізації девальваційних очікувань та інфляційних процесів. Повний перехід до режиму інфляційного таргетування та режиму вільного плавання валютного курсу, на наш погляд, є можливим лише в тому разі, коли буде досягнуто тенденції до зменшення відкритості економіки та розвитку внутрішнього ринку. Саме на розвиток внутрішнього ринку повинен бути спрямований запропонований нами підхід до таргетування вільної ліквідності банківської системи, тобто досягнення такого рівня надлишкових резервів банків, який би сприяв відновленню кредитування реального сектору економіки. Як показує динаміка кредитування економіки та динаміка вільної ліквідності банківської системи у 2005-2008 роках, оптимальний обсяг вільної ліквідності коливався в діапазоні 6-8 млрд. грн., однак саме після зменшення цього обсягу до 0, кредитування економіки призупинилося. Сьогодні, значення показника вільної ліквідності взагалі є від'ємним та коливається в межах мінус 15-20 млрд. грн., що свідчить про недовиконання банківською системою нормативів обов'язкового резервування, неможливість своєчасно виконувати платежі та задовольняти попит на кредити збоку економічних агентів. Відтак, удосконалення грошово-кредитної політики в контексті управління ліквідністю банківської системи є першочерговими заходами стратегії управління ліквідністю.

Таблиця 1

Кількісне вираження цілей монетарної політики НБУ

№ п/п	Назва цілі	Рік досягнення/кількісне значення			
		2016	2017	2018	2019
Стратегічна ціль					
	Темп росту ВВП ¹	2% +/-1%	4% +/-1%	7% +/-1%	10% +/-1%
Проміжні/середньострокові цілі					
1.	Інфляція ²	12%	8% +/-2%	6% +/-2%	5 +/-1%
2.	Валютний курс ³	24 +/-5%	24 +/-10%	24 +/-15%	вільне плавання
3.	Обсяг вільної ліквідності БС ⁴	2 +/-1 млрд.грн.	4 +/-1 млрд.грн.	6 +/-1,5млрд.	7-8 млрд.

Джерело: розроблено автором

Примітка: ¹прогноз МВФ

² ціль НБУ;

³ розраховано автором;

⁴ розраховано автором на основі моделі.

Аналізуючи практику досягнення цілей монетарного режиму таргетування валютного курсу, а згодом таргетування інфляції можна зробити висновок про те, що Національний банк України нехтував ліквідністю банківської системи з метою досягнення курсової та цінової стабільності. У обидвох випадках грошово-кредитна політика була спрямована на «стиснення» ліквідності з метою зменшення «тиску» на валютний курс та інфляцію, наслідком чого стало уповільнення економічного росту та банківська криза. З огляду на таку ситуацію, у якості проміжної цілі монетарної політики та одного із напрямів монетарної політики пропонуємо запровадити саме таргетування вільної ліквідності, а не грошової маси, що є виправданим кроком у сьогоденній ситуації. А заяви про те, що в банківській системі існує «профіцит ліквідності» не повинен стати перепорою для такої цілі, адже як свідчить офіційна статистика НБУ у тендерах з розміщення депозитних сертифікатів брало участь менше 20% українських банків (від 5 до 24), які, відповідно, не можуть відобразити стан справ у всій системі. При

цьому, варто зазначити, що таргетування показника вільної ліквідності може відбуватися без ризику надмірного збільшення грошової маси, адже зменшення норми обов'язкових резервів разом із застосуванням механізму усереднення резервів сприятиме вивільненню коштів банків для кредитування економіки та забезпечення розрахунків.

Віктор СИНЧАК, Алла КРУШИНСЬКА
Хмельницький університет управління та права

БЮДЖЕТНО-ПОДАТКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА У ТУРИСТИЧНІЙ ГАЛУЗІ

Однією з передумов розвитку суб'єктів малого підприємництва є ефективна підтримки з боку держави шляхом використання інструментів бюджетно-податкового регулювання, що підтверджується досвідом світової системи господарювання і, в першу чергу, розвинутими країнами, які пройшли тривалий шлях удосконалення форм і методів державної підтримки цього сектору економіки. Необхідність сприяння малому бізнесу, як провідному сектору ринкової економіки й основи дрібнотоварного виробництва виникає з об'єктивних причин, оскільки вже протягом перших п'яти років свого існування до 70% малих підприємств стають банкрутами. Тому у сучасних умовах має діяти різнобічна система державної підтримки, у тому числі з використанням бюджетно-податкового регулювання. Однією з галузей, яка потребує цієї підтримки, з огляду на її потенціал та перспективність розвитку, безумовно, є туристична.

Загалом, під бюджетно-податковим регулюванням будемо розуміти складову системи державного регулювання економіки з використанням податкових і бюджетних механізмів при нарахуванні податків, формуванні, розподілі та перерозподілі бюджетних ресурсів опосередкованих податковими та міжбюджетними відносинами відповідно до законодавства й урядової концепції соціально-економічного розвитку країни. Дієвими інструментами бюджетної підтримки розвитку суб'єктів малого підприємництва в туристичній галузі є цільове бюджетне фінансування, за якого відбувається спрямування фінансових ресурсів державного і місцевих бюджетів на визначені цілі державної політики, зокрема державні та муніципальні програми розвитку туризму та малого підприємництва.

Також одним з не менш дієвих інструментів підтримки малого підприємництва у туристичній сфері може стати іпотечне кредитування, тобто державний кредит суб'єктам малого бізнесу на купівлю нерухомості під її ж заставу, що дозволить, в свою чергу, здійснити реконструкцію історико-культурної забудови, яка перебуває в аварійному стані з дотриманням архітектурних вимог. Однак, не слід зменшувати роль для розвитку туристичної сфери такого інструмента як гарантійне забезпечення кредитів суб'єктів малого підприємництва та пряме і цільове субсидування, що передбачає фінансову допомогу держави на фінансування капіталовкладень вигідних для економіки. Окремо варто виділити кредитну кооперацію, що являє формування на основі залучення вільних державних коштів кредитних спілок з метою надання позик суб'єктам малого підприємництва [1, с. 126];

В останні роки в Україні державне регулювання розвитку малого підприємництва здійснюється з урахуванням вимог ЗУ “Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні” від 23 березня 2012 р. № 4618–VI, ЗУ “Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні” від 21 грудня 2000 р. № 2157–III, Розпорядження КМУ “Про схвалення Концепції загальнодержавної програми розвитку малого і середнього підприємництва на 2014-2024 рр.” від 28 серпня 2013р. Істотним доповненням є регіональні програми, що розробляються відповідно до Методичних рекомендацій щодо формування і реалізації регіональних та місцевих програм розвитку малого і середнього підприємництва, затверджених від 18 вересня 2012 р. № 44, а також інших законодавчих і локальних документів, якими встановлені форми і порядок